

JURISDIKCIJOS PROROGACIJA PAGAL „BRIUSELIS I-BIS“ REGLAMENTĄ: GALIOJANČIŲ SUSITARIMŲ DĖL TEISMINGUMO SUDARYMAS IR JŲ VEIKSMINGUMO UŽTIKRINIMAS

Agnė Kisieliauskaitė

Advokatų kontora „Ellex Valiūnas ir partneriai“
Elektroninis paštas: agne.kisieliauskaite@yahoo.com

Pateikta: 2017 m. liepos 28 d., parengta spaudai 2017 m. rugsėjo 15 d.

DOI: 10.13165/JUR-17-24-2-11

Santrauka. *Europos Komisijos pateikti duomenys parodė, kad, nepaisant „Briuselis I“ reglamentuojamų susitarimų dėl teisingumo populiarumo, kilus ginčui, beveik 10 procentų šių susitarimų yra pažeidžiami. Tokia ydinga praktika ir nepakankamai užtikrinamas susitarimų privalomumas buvo viena iš priežasčių, nulėmusių „Briuselis I“ reglamento reformos būtinybę.*

Straipsnyje analizuojamas aktualus jurisdikcijos prorogacijos reglamentavimas ES lygiu ir siekiama atsakyti į klausimą, kas lemia susitarimo dėl teisingumo galiojimą ir privalomą pobūdį. Dėl Reglamento nuostatų lakoniškumo, reikalavimų formaliam susitarimui turinys yra analizuojamas ESTT praktikos kontekste. Be to, įvertinus tai, kad susitarimų dėl jurisdikcijos galiojimas per se nesuponuoja jų efektyvumo, straipsnyje taip pat analizuojamos naujos redakcijos „Briuselis I“ įtvirtintos taisyklės, skirtos būtent susitarimų efektyvumui užtikrinti. Naujos redakcijos „Briuselis I“ įtvirtinta taisyklė numato vieningus reikalavimus susitarimų turinio galiojimui ir taip pat suteikia galimybę susitarimo šalims identifikuoti susitarimui taikytiną teisę dar prieš

pasirenkant konkretų teismą. Be to, Reglamentas apriboja iki šiol itin griežtai aiškintos lis pendens taisyklės taikymą, prioritetą suteikdamas šalių autonomijos principu.

Reikšminiai žodžiai: „Bruselis I-bis“, susitarimai dėl jurisdikcijos, susitarimai dėl teisingumo, lis pendens, ESTT, formos galiojimas, turinio galiojimas.

Įvadas

Daugiau nei 2000 metų¹ egzistuojantis šalių autonomijos principas (angl. *party autonomy*) šiandien yra kaip niekad aktualus². Viena iš šalių autonomijos principo išraiškų – susitarimai dėl jurisdikcijos³, įgalina šalis pasirinkti, kur bus sprendžiamas ginčas, numatant konkrečią valstybę ar net konkretų teismą, ir yra laikomi pačia svarbiausia šių laikų jurisdikcijos nustatymo priemone⁴.

Šalys, besitariančios dėl jurisdikcijos, yra laisvos pasirinkti tokį teismą, kuriame ginčas bus išspręstas efektyviausiai⁵. O joms susitarus, su sąlyga, kad pačios šalys ir susitarimu nominuotas teismas gerbs tokį susitarimą, garantuojamas teisinis tikrumas – šalis gali būti užtikrinta, kad prasidėjus teisminiam procesui papildomai nereikės spręsti ginčo dėl jurisdikcijos.

Pagal Europos Sąjungos (toliau – ES) jurisdikcijos taisyklės ginčams, kylantiems iš civilinių ir komercinių santykių bei turintiems tarptautinį elementą, taikomos „Bruselio“ režimo taisyklės⁶, aktualumo nepraradusios ir įsigaliojus 2005 m. Hagos

1 Šalių autonomijos principo šaknys siejamos dar su helenistinio laikotarpio Egiptu, kur 120–118 m. prieš Kristų egiptiečių kalba sudaromoms sutartims buvo taikoma Egipto teisė, o ginčai dėl šių sutarčių sprendžiami Egipto teismuose, o sutartims, sudaromoms graikų kalba, buvo taikoma Graikijos teisė. Iš šių sutarčių kilę ginčai priklausė Graikijos teismų jurisdikcijai (Pvz. SYMEONIDES, C. S. & PERDUE, C. W., MEHREN V. A. T. *Conflict of Laws: American, Comparative, International*. West Group, 2012, 442 p.; SYMEONIDES, C. S. *Party Autonomy in Rome I and II From a Comparative Perspective. Convergence and Divergence in Private International Law – Liber Amicorum*. Eleven International Publishing, 2010, pp. 514 p.).

2 Šiuolaikinėje teisinėje literatūroje šalių autonomija įvardijama kaip „tikriausiai plačiausiai pripažįstama tarptautinės privatinės teisės taisyklė“ (Pvz. DE BOER, M. TH. *PARTY AUTONOMY AND ITS LIMITATIONS IN THE ROME II REGULATION*. *Private International Law*, 19, 19, 2008; WEINTRAUB, J. R. *Functional Developments in Choice of Law for Contracts*, 187 *Recueil des Cours*. 239, 271 (1984-IV)).

3 MAGNUS, U., MANKOWSKI, P. *Brussels I Regulation 2nd Revised Edition*. sellier european law publishers, 2012, 443 p.

4 HARTLEY, C. T. *International Commercial Litigation. Text, Cases and Materials on Private International Law*. Cambridge University Press, 2012, 163 p.

5 Pvz., jurisdikciją suteikti teismams tos valstybės, kurioje teisminiai ginčai sprendžiami be nepagrįsto vilkinimo; arba kurios teisė yra taikoma; arba kuri labiausiai susijusi su šalių santykiais; arba kurioje yra dauguma įrodymų; arba kurios kalba yra dauguma dokumentų; kt.

6 Terminą „Bruselio“ režimas autorė vartoja kalbėdama apie Bruselio konvencijos, „Bruselis I“ ir „Bruselis I-bis“ reglamento taisykles.

konvencijai⁷. Europos Komisijos duomenimis beveik 70 proc. Europos įmonių (ir net 90 proc. įmonių, turinčių daugiau nei 205 darbuotojus), užsiimančių prekyba arba paslaugų teikimu kitoje Valstybėje Narėje, į tarptautinius susitarimus įtraukia ir sąlygą dėl jurisdikcijos⁸. Vis dėlto praktika parodė, kad, kilus ginčui, šis ne visada yra sprendžiamas susitarimu šalių nominuotame teisme: net iki 8 proc. visų susitarimų, sudarytų per penkerius metus, yra pažeidžiami šaliai bylą iškeliant kitame (susitarimu nenominuotame) teisme⁹. Todėl keičiant „Briuselis I“ reglamentą¹⁰ viena iš tobulintinių sričių ir buvo susitarimų dėl jurisdikcijos reglamentavimas¹¹.

Šiuo straipsniu siekiama atlikti kompleksinę susitarimų dėl jurisdikcijos reglamentavimo analizę bei atsakyti į klausimus, kokie reikalavimai keliami galiojančiam susitarimui dėl jurisdikcijos ir kaip užtikrinamas tokio susitarimo efektyvumas pagal 2015 m. sausio mėn. įsigaliojusį „Briuselis I-bis“ reglamentą¹²? Siekiant atsakyti į šį klausimą bus lyginamos naujosios ir senosios redakcijos Reglamento normos, identifikuojamos reglamentavimo naujovės ir tokių naujovių atsiradimo priežastys bei rezultatai. Dėl Reglamento nuostatų lakoniškumo, jų turinys atskleidžiamas remiantis ES Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) praktikos analize.

Susitarimų dėl jurisdikcijos tema senos redakcijos „Briuselis I“ reglamento kontekste (Martinkutė, I.¹³, Balčiūnas, G.¹⁴) arba fragmentiškai (Bučinskaitė, R.¹⁵, Brazdeikis, A.¹⁶, Grigienė, J.¹⁷) Lietuvos autorių yra tirti, o kompleksinės susitarimų dėl

7 2005 m. birželio 30 d. Hagos konvencija dėl susitarimų dėl teisingumo įsigaliojo 2015 m. spalio 1 d. Hagos konvencija nepatenka į šio straipsnio tyrimo ribas ir plačiau straipsnyje nebus analizuojama.

8 Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „Poveikio vertinimo ataskaita“. SEK (2010) 1547 galutinis.

9 *Ibid.*

10 Tarybos reglamentas (EB) Nr. 44/2001 2000 m. gruodžio 22 d. dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. [2001] OL L 12/01.

11 Daugiau šiuo klausimu prašome žr., pvz., FORNER-DELAYGUA Q. Changes to jurisdiction based on exclusive jurisdiction agreements under the Brussels I Regulation Recast”. *Journal of Private International Law*, 2015, 379–392 p.

12 Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 2012 m. gruodžio 12 d. dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. [2012] OL L 351/1.

13 MARTINKUTĖ, I. Reglamentas (EB) 44/2001 dėl jurisdikcijos ir užsienio teismų sprendimų pripažinimo bei vykdymo taikymas: Europos Teisingumo Teismo išaiškinimai. *Justitia*, 3(61)-4(62), 2006.

14 BALČIŪNAS, G. Susitarimai dėl jurisdikcijos civilinėse ir komercinėse bylose. Verslo žinios [interaktyvus]. 2004 [žiūrėta 2017-09-13]. <<http://vz.lt/archive/news.php?id=227564>>.

15 BUČINSKAITĖ, R. ES integracijos galimybės piliečiams ir verslui: naujas teismų sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo bei vykdymo reglamentavimas. *TILTAI*, 2015, 3, 41–64.

16 BRAZDEIKIS, A. Piktnaudžiavimas jurisdikcija: *que vadis* Europos Sąjunga? *Teisė*, 71, 2009.

17 GRIGIENĖ, J. Kai kurie sutartinio teisingumo ypatumai tarptautiniame civiliniame procese. *Jurisprudencija*, 67(59), 2005.

jurisdikcijos reglamentavimo analizės po „Briuselis I-bis“ įsigaliojimo nėra. Užsienio mokslinėje teisinėje literatūroje susitarimų dėl jurisdikcijos reglamentavimo buvo analizuotas keičiant „Briuselis I“ reglamentą, identifikuojant problemines senosios redakcijos reglamento taikymo problemas ir siūlomus šių problemų sprendimo būdus. Šiame straipsnyje koncentruojamasi ties šalių teisės susitarti dėl teisingumo efektyviu įgyvendinimu pagal aktualų, šiuo metu galiojantį reglamentavimą. Atsižvelgiant į nemažėjantį susitarimų dėl jurisdikcijos populiarumą ir būtinybę užtikrinti tokių susitarimų galiojimą, straipsnyje kompleksiskai pristatoma pati susitarimo dėl jurisdikcijos sąvoka, kokie subjektai, kokį ginčą, kuriam teismui gali priskirti, susitarimo formaliam ir materialiam galiojimui keliami reikalavimai, galimybė sutikti su jurisdikcija atvykstant į teismą ir „Briuselis I-bis“ pakeitimai, turintys užtikrinti didesnę susitarimų dėl jurisdikcijos veiksmingumą praktikoje.

1. Šalių autonomijos principas „Briuselis I-bis“ reglamente

Šalių autonomijos svarba pripažįstama ir reglamente „Briuselis I-bis“. Reglamento preambulėje¹⁸ eksplacitiškai nurodyta, kad šalių autonomijos turi būti paisoma¹⁹. Kaip ir jo pirmtakuose „Briuselis I“ bei Briuselio Konvencijoje, „Briuselis I-bis“ numatyta galimybė susitarti dėl ginčių, kilusių ar galinčių kilti iš konkrečių teisinių santykių, išimtinio teisingumo²⁰. Kaip minėta, 70 proc. Europos įmonių, užsiimančių prekyba arba paslaugų teikimu kitoje Valstybėje Narėje, į tarptautines sutartis įtraukia ir susitarimą dėl jurisdikcijos²¹. Šalims susitarus dėl jurisdikcijos nebetaikomos pačiame Reglamente nustatytos jurisdikcijos taisyklės²².

18 „Briuselis I-bis“ reglamento 19 p.

19 Išskyrus reglamento numatomas išimtis: jei išvengiama teismo, turinčio išimtinę jurisdikciją 24 straipsnio pagrindu, taip pat, jei prieštarauja draudimo (15 str.), vartojimo (19 str.), darbo (23 str.) sutartims numatytiems ribojimams.

20 „Briuselis I-bis“ 25 str. 1 d. įtvirtinta prezumpcija, kad susitarimu nustatyta jurisdikcija yra išimtinė, jeigu šalys nesusitarė kitaip.

Jei susitarimas dėl teisingumo yra išimtinis, jis ne tik suteikia jurisdikciją atitinkamam šalių nominuotam teismui (jurisdikcijos suteikimo funkcija (angl. *jurisdiction-conferring function*)), bet taip pat panaikina kitų teismų jurisdikciją (jurisdikcijos panaikinimo funkcija (angl. *jurisdiction-depriving function*)). Tokiu būdu yra užtikrinamas teisinių santykių nuspėjamumas, kurio ir siekiama susitarimais dėl teisingumo (HARTLEY, C. T. *International Commercial Litigation. Text, Cases and Materials on Private International Law*. Cambridge University Press, 2012, 163 p.).

21 Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „Poveikio vertinimo ataskaita“. SEK (2010) 1547 galutinis.

22 „Briuselis I-bis“ 4 str. 1 d. įtvirtinta bendrosios jurisdikcijos taisyklė, pagal kurią ieškinyms pareiškiamas atsakovo nuolatinės gyvenamosios vietos ar buveinės (angl. *domicile*) Valstybėje Narėje. Fizinis asmenų „gyvenamosios vietos“ sąvokos Reglamentas nepateikia, todėl teismas, nustatinėdamas atsakovo gyvenamąją vietą taiko savo vidaus teisę (62 str. 1 d.). Juridinio asmens „buveinės“ sąvoka pateikta pačiame Reglamente (63 str. 1 d.). Nustatant bendrąją

Nors pats Reglamentas „susitarimo“ apibrėžimo nepateikia, ESTT praktikoje ši sąvoka yra aiškinama autonomiškai²³, atsiribojant ne tik nuo nacionalinių normų, bet ir nuo kituose Reglamento straipsniuose įtvirtintų terminų ir jų aiškinimo²⁴. Pats susitarimas yra sudaromas tik dėl konkrečių šalių santykių, tokiu būdu garantuojant teisinį tikrumą²⁵. Susitarimų dėl jurisdikcijos aiškinimas, įskaitant ir klausimą dėl kilusio ginčo patekimo į susitarimo taikymo apimtį, yra priskiriamas valstybių narių teismų kompetencijai²⁶.

Aiškindami susitarimus dėl jurisdikcijos valstybių narių teismai tokius susitarimus laiko nuo kitų sutarties sąlygų nepriklausomais susitarimais²⁷. Susitarimas dėl

jurisdikciją jokios reikšmės neturi ginčo šalių pilietybės (4 str. 1 d.) ar ieškovo nuolatinė gyvenamoji vieta (buveinė) (ES Teisingumo Teismo 2000-07-13 sprendimas byloje *Group Josi prieš UGIC*, bylos Nr. C-412/98, [2000] ECLI:EU:C:2000:399).

Reglamento 7–23 str. įtvirtintos specialiosios jurisdikcijos taisyklės. Reglamento 7(1) str. įtvirtinta specialiosios jurisdikcijos taisyklėje, pagal kurią bylose, kylančiose iš sutarčių, jurisdikciją turi atitinkamos prievolės įvykdymo vietos teismai, naudojama sutarties sąvoka ir šalių susitarimas dėl jurisdikcijos pagal 25 str. yra du atskiri terminai, todėl Reglamento 25 str. įtvirtinti reikalavimai taikomi tik susitarimams dėl teisingumo (ES Teisingumo Teismo 1980 m. sausio 17 d. sprendimas byloje *Siegfried Zelger prieš Sebastiano Salinitri*, bylos Nr. 56/79, Rink. p. 00089, para. 4).

Reglamento 24 str. numato išimtinio teisingumo taisykles.

Susitarimu dėl jurisdikcijos šalys gali pakeisti kilusių ar ateityje galinčių kilti ginčų teisingumą, išskyrus tuos atvejus, kai toks susitarimas prieštarauja 15 str. (numatančiam specialius susitarimo dėl jurisdikcijos draudimo santykiuose keliamus reikalavimus), 19 str. (numatančiam specialius reikalavimus susitarimams dėl jurisdikcijos vartotojų ginčiuose), 23 str. (numatančiam specialius reikalavimus susitarimams dėl jurisdikcijos ginčiuose, kylančiuose iš individualių darbo sutarčių) bei 24 str., skirtam išimtinės jurisdikcijos taisyklėms.

23 ES Teisingumo Teismo 1992 m. kovo 10 d. sprendimas byloje *Powell Duffryn plc prieš Wolfgang Petereit*, bylos Nr. C-214/89, Rink. p. 1745, para 14.

24 *Ibid.*

„Briuselis I-bis“ 7 str. 1 d. a) p. vartojama sąvoka „sutartis“ taip pat turi autonominę, nuo *lex fori* ir *lex causae* nepriklausomą reikšmę. Sutartis šio Reglamento prasme yra suvokiama kaip pareiga, laisvai priisiimta vieno asmens *vis-a-vis* kitam asmeniui (ES Teisingumo Teismo 1992 m. birželio 17 d. sprendimas byloje *Jakob Handte & Co. GmbH prieš Traitement mécano-chimiques des surfaces SA*, bylos Nr. C-26/91, Rink. p. I-03967, para 15).

25 Šalys susitaria dėl ginčų, susijusių su konkrečiais tarp šalių susiklosčiusiais santykiais, jurisdikcijos, o ne dėl ginčų, kylančių iš visų šalis siejančių santykių, teisingumo. (ES Teisingumo Teismo 1992 m. kovo 10 d. sprendimas byloje *Powell Duffryn plc prieš Wolfgang Petereit*, bylos Nr. C-214/89, Rink. p. 1745, paras 30–31).

26 ES Teisingumo Teismo 1992 m. kovo 10 d. sprendimas byloje *Powell Duffryn plc prieš Wolfgang Petereit*, bylos Nr. C-214/89, Rink. p. 1745, paras 36–37.

27 „Briuselis I-bis“ 25 str. 5 d.

Pagal ESTT praktiką teisiniam tikrumui, kurį ir siekiama užtikrinti aptariamam Reglamento straipsniu, kiltų grėsmė, jeigu viena sutarties šalis galėtų išvengti įsipareigojimo ginčus spręsti atitinkamame teisme vien tik remdamasi tuo, jog šalių sudaryta sutartis, kurioje yra ir susitarimas dėl teisingumo, yra negaliojanti pagal sutarčiai taikytiną materialinę teisę (ES Teisingumo Teismo 1997 m. liepos 3 d. sprendimas byloje *Francesco Benincasa prieš Dentalkit*

jurisdikcijos yra sudaromas procedūrinis tikslas ir jam taikomas Reglamentas, nustatantis vieningas tarptautinio teisingumo taisykles. O pati sutartis, kurioje yra įtvirtintas susitarimas dėl jurisdikcijos, įskaitant ir sutarties galiojimo klausimą, yra sprendžiama pagal *lex causae*, nustatomą pagal jurisdikciją turinčio teismo Valstybės Narės tarptautinę privatinę teisę²⁸.

„Briuselis I-bis“ reglamentuojamais susitarimais jurisdikcija gali būti suteikiama tik Valstybės Narės teismui ar teismams²⁹. Tai, kad pasirinktas teismas yra Valstybėje Narėje, kurioje nėra viena šalis neturi nuolatinės gyvenamosios vietos, ar tai, kad pasirinkta Valstybė Narė neturi jokio ryšio su kilusiu ginču, nėra reikšminga. Kaip byloje *Transporti Castelletti* konstatavo ESTT, susitarimas dėl teisingumo turi būti vertinamas tik pagal sąlygas, įtvirtintas „Briuselis I-bis“ 25 str.³⁰, o susitarimą sudariusių šalių ketinimai negali turėti įtakos sprendimui dėl susitarimo galiojimo³¹.

Skirtingai nei iki 2015 m. sausio mėn. galiojęs „Briuselis I“, „Briuselis I-bis“ nereikalauja, kad bent viena iš susitarimo šalių turėtų nuolatinę gyvenamąją vietą (buveinę) ES Valstybėje Narėje³². Dabartinės redakcijos reglamento 25 str. 1 d. aiškiai nurodyta, jog susitarimą dėl jurisdikcijos gali sudaryti šalys, neatsižvelgdamos į jų nuolatinę gyvenamąją (buveinės) vietą³³. Šis Reglamento pakeitimas yra laikytinas

Srl., bylos Nr. C-269/95, Rink. p. 3767, 29 para.)

28 ES Teisingumo Teismo 1997 m. liepos 3 d. sprendimas byloje *Francesco Benincasa prieš Dentalkit Srl*, bylos Nr. C-269/95, Rink. p. 3767, paras 24–25.

29 Jei susitariamas sudarytas dėl trečiosios Valstybės Narės teismų jurisdikcijos, tačiau ieškiny pateikiamas ES Valstybės Narės teismui, nepaisant egzistuojančio susitarimo dėl jurisdikcijos, šis teismas, remdamasis taikytina teise, įskaitant kolizines normas, privalo vertinti susitarimo dėl teisingumo galiojimą (ES Teisingumo Teismo 2000 m. lapkričio 9 d. sprendimas byloje *Coreck Maritime GmbH prieš Handelsveem BV ir kt.*, bylos Nr. C-387/98, Rink. p. I-09337, para. 19).

Nors Reglamente požodžiu įtvirtinta, kad šalys gali susitarti dėl Valstybės Narės teismo ar teismų jurisdikcijos, ši norma neriboja šalių teisės susitarti dėl kelių valstybių narių teismų jurisdikcijos (ES Teisingumo Teismo 1978 m. lapkričio 9 d. sprendimas byloje *Nikolaus Meeth prieš Glacetal*, bylos Nr. 23/78, Rink. p. 021331).

30 Briuselio konvencijos 17 str.

31 ES Teisingumo Teismo 1999 m. kovo 16 d. sprendimas byloje *Trasporti Castelletti Spedizioni Internazionali SpA prieš Hugo Trumpy SpA*, bylos Nr. C-159/97, Rink. p. I-01597, paras 49, 51.

32 „Briuselis I-bis“ 63 str. 1 d. nurodyta, kad bendrovės arba kito juridinio asmens, arba fizinio ar juridinių asmenų asociacijos buveinė yra, kur yra jų a) oficiali buveinės vieta, b) centrinė administracija, arba c) pagrindinė verslo vieta.

„Briuselis I-bis“ nepateikia fizinio asmens nuolatinės gyvenamosios vietos apibrėžimo, nes jis yra nustatomas pagal nacionalinę teisę (32 str. 1 d.).

33 FARAH Y., YILMAZ-VASTARDIS A. A step in the right direction! Critical assessment of forum selection agreements under the revised Brussels I: a comparative analysis with US law. Iš *Research Handbook on EU Private International Law*. 2015, Edward Elgar Publishing. 27–28 p.

sveikintinu žingsniu, žymiai išplečiančiu susitarimų dėl jurisdikcijos šalių ratą³⁴ ir panaikinančiu galimybę valstybių narių teismams negerbti susitarimo šalių valios³⁵.

Tam, kad susitarimas dėl teisingumo galiotų, jis turi būti galiojantis tiek turinio, tiek formos atžvilgiais. Iki šių metų galiojęs „Briuselis I“ nustatė reikalavimus susitarimų formai, o turinio galiojimo klausimas buvo paliktas neatsakytas. ESTT formuojamoje praktikoje buvo pabrėžiama, kad susitarimo galiojimas turi būti apsprendžiamas ne pagal nacionalinę teisę, o pagal autonominius ES teisės reikalavimus. Šiuo metu galiojantis „Briuselis I-bis“ iš dalies keičia autonominio aiškinimo reikalavimus, nes numato, jog susitarimų dėl teisingumo turinio galiojimas yra tikrinamas pagal susitarime numatyto teismo Valstybės Narės teisę.³⁶ Formaliam susitarimų galiojimui keliami reikalavimai nesikeičia ir jų aiškinimas išlieka autonominis ir griežtas.³⁷

1.1. Formalus susitarimų dėl jurisdikcijos galiojimas

Kaip jau minėta, tiek senos, tiek naujos redakcijos Reglamentas reglamentuoja susitarimų dėl jurisdikcijos formalųjį galiojimą. Griežti formos reikalavimai, kartu su galimybe susitarti dėl ES Valstybės Narės teismo, neturinčio jokio ryšio su ginču, jurisdikcijos, ESTT praktikoje laikomi teisinio tikrumo principo garantais³⁸. „Briuselis I-bis“ 25 str. 1 d.³⁹ numato tris susitarimų formos alternatyvas, kurių turinys, nepaisant jų eksplacitiško įtvirtinimo Reglamente, aiškintinas remiantis ESTT praktika.

34 „Briuselis I“ nuostata, ribojanti subjektų, galinčių susitarti dėl jurisdikcijos ratą, buvo vertinta kaip be jokios pagrįstos ribojanti pasirinktų valstybių narių teismų jurisdikciją (pvz. Hay, P. Notes on the European Union's Brussels-I „Recast“ Regulation. An American Perspective. The European Legal Forum,

35 Iki reikalavimo dėl bent vienos iš šalių nuolatinės gyvenamosios (buveinės) vietos buvimo ES valstybėje panaikinimo, šalims, neturinčioms nuolatinės gyvenamosios vietos Valstybėje Narėje ir sudariusioms susitarimą dėl ES Valstybės Narės teismo ar teismų jurisdikcijos, tokie susitarimai nebuvo privalomi juose (susitarimuose) nominuotiems teismams, t. y. šie teismai galėjo atsakyti suteiktos jurisdikcijos. Be to, tokiu atveju kitų valstybių narių teismai neturėdavo jurisdikcijos tol, kol šalių pasirinktas teismas arba teismai neatsisakėdavo savo jurisdikcijos („Briuselis I“ 23 str. 3 d.).

36 „Briuselis I-bis“ naujovės, susiję su susitarimų dėl jurisdikcijos turinio galiojimu, bus aptartamos atskirai.

37 ES Teisingumo Teismo 1976 m. gruodžio 14 d. sprendimas byloje *Estasis Salotti di Colzani Aimo e Gianmario Colzani s.n.c. prieš Rüwa Polstereimaschinen GmbH*, bylos Nr. 24/76, Rink. p. 01831, para. 7.

38 ES Teisingumo Teismo 1997 m. liepos 3 d. sprendimas byloje *Francesco Benincasa prieš Dentalkit Srl.*, bylos Nr. C-269/95, Rink. p. I-03767, para. 28.

39 „Briuselis I-bis“ 25 str. 1 d. įtvirtinti formalūs reikalavimai yra tapatūs „Briuselis I“ 23 str. 1 d. buvusiems susitarimo formai taikomiems reikalavimams. 1968 m. Briuselio konvencijos 17 str. numatė vienintelę galimybę sudaryti susitarimą dėl teisingumo – jį įforminti raštu (galimybė susitarimą dėl jurisdikcijos „paliudyti raštu“ atsirado tik įsigaliojus „Briuselis I“ reglamentui). 1978 m. Briuselio konvencijos 17 str. buvo papildytas nuostata dėl formos, atitinkančios šalių tarpusavyje nustatytą praktiką.

Pirma, susitarimas gali būti sudaromas arba paliudijimas raštu⁴⁰. Susitarimo sudarymas arba paliudijimas⁴¹ raštu reikalauja abiejų šalių suderintos valios sudaryti susitarimą įforminant raštu. Sutikimas sudaryti susitarimą dažniausiai ir paprasčiausiai yra išreiškiamas parašu arba dokumentų apsikeitimu. Vis dėlto iš ESTT praktikos akivaizdu, kad iš pirmo žvilgsnio aiškiausias iš trijų formos reikalavimų praktikoje sukelia nemažai klausimų.

Byloje *Colzani prieš Rüwa*, šalys sutartį sudarė ant verslo blanko priekinės pusės. Šio blanko kitoje pusėje buvo užrašytos vienos iš sutarties šalių standartinės sutarčių sąlygos, į kurias jokios nuorodos sutarties tekste nebuvo. ESTT turėjo atsakyti į klausimą, ar standartinėse sąlygose esantis susitarimas dėl jurisdikcijos yra privalomas sutarties šalims. ESTT konstatavo, kad toks susitarimas negali būti laikomas atitinkančiu „Briuselis I-bis“ 25 str. 1 d. a) p. [Briuselio konvencijos 17 str.] įtvirtintą formos reikalavimą, nebent pačioje sutartyje būtų aiški nuoroda į kitoje lapo pusėje esančias sąlygas⁴². Iš kitos pusės, Teismas nurodė, kad rašytinės formos reikalavimas bus laikomas tinkamai įvykdytu ir tada, kai šalių pasirašytoje sutartyje bus tiesioginė nuoroda į ofertą / pasiūlymą, turinčią / turintį nuorodą į standartinės sutarčių sąlygas, įskaitant ir nuostatą dėl jurisdikcijos⁴³.

Kitoje byloje (*Galleries Segoura*)⁴⁴ ESTT sprendė, ar susitarimas dėl jurisdikcijos gali būti laikomas galiojančiu, jei šalims sudarant žodinę prekių pirkimo-pardavimo sutartį, dėl teisingumo tartasi nebuvo, tačiau pirkėjui iš dalies atsiskaičius su pardavėju ir pardavėjui pristatius prekes pirkėjui, šiam buvo pateiktas dokumentas, numatantis, kad prekių pristatymui taikomos sąlygos, esančios kitoje dokumento pusėje. Pirkėjas, gavęs minimą dokumentą jam nei prieštaravo, nei jį patvirtino. Šioje byloje, priešingai nei *Colzani prieš Rüwa*, dokumente buvo tiesioginė nuoroda į kitoje jo pusėje esančias sąlygas. Vis dėlto ESTT konstatavo, kad susitarimas dėl teisingumo nebuvo sudarytas, nes nebuvo abiejų šalių sutikimo sudaryti susitarimą⁴⁵.

Priėmus „Briuselis I“ susitarimus, pradėta leisti sudaryti ir tarptautinės prekybos arba komercijos srityje sudaromas papročius atitinkančia forma.

40 „Briuselis I-bis“ 25 str. 1 d. a) p.

41 Galimybė sudaryti susitarimą dėl jurisdikcijos jį paliudijant raštu buvo suteikta su „Briuselis I“ reglamentu. Paliudijimas raštu iš esmės reiškia, jog šalys yra laisvos sudaryti susitarimą žodžiu, o vėliau tokio susitarimo faktą paliudyti raštu.

42 ES Teisingumo Teismo 1976 m. gruodžio 14 d. sprendimas byloje *Estasis Salotti di Colzani Aimò e Gianmario Colzani s.n.c. prieš Rüwa Polstereimaschinen GmbH*, bylos Nr. 24/76, Rink. p. 01831, paras 9–10.

43 ES Teisingumo Teismo 1976 m. gruodžio 14 d. sprendimas byloje *Estasis Salotti di Colzani Aimò e Gianmario Colzani s.n.c. prieš Rüwa Polstereimaschinen GmbH*, bylos Nr. 24/76, Rink. p. 01831, para. 12.

44 ES Teisingumo Teismo 1976 m. gruodžio 14 d. sprendimas byloje *Galleries Segoura SPRL prieš Rahim Bonakdarian*, bylos 25/76, Rink. p. 1851.

45 Daugiau apie išreikštą sutikimą sudaryti susitarimą dėl jurisdikcijos prašome žr., pvz., WELLER M. Choice of Forum Agreements under the Brussels I Recast and under the Hague

Šalių valios sudaryti susitarimą dėl teisingumo būtinumas puikiai atsispindi *Berghoefer prieš ASA* byloje⁴⁶, kuri savo faktinėmis aplinkybėmis panaši į ką tik aptartą *Segoura* bylą. Vokietijos įmonė Berghoefer ir Prancūzijos įmonė ASA sudarė sutartį, kuria teisingumą suteikė Prancūzijos teismams. Po sutarties sudarymo šalys žodžiu sutarė, kad jurisdikcija vis dėlto suteikiama Vokietijos teismams, ir Berghoefer kitai sutarties šaliai išsiuntė rašytinį tokio susitarimo patvirtinimą, kuriam ASA neprieštaravo. ESTT konstatavo, jog susitarimas dėl teisingumo buvo sudarytas⁴⁷.

Esminis skirtumas, nulėmęs kitokį nei *Segoura prieš Bonakdarian* byloje sprendimą, buvo tas, kad abi šalys savo valią dėl teisingumo buvo išreiškusios žodžiu. Šalių valia sudaryti susitarimą yra esminis kriterijus vertinant, ar yra sudarytas susitarimas dėl jurisdikcijos. Nustačius, kad šalių valia sudaryti susitarimą yra išreikšta, patvirtinimas raštu yra galimas ne tik visų susitarimo šalių parašais ar apsiukeičiant dokumentais, bet vienos šalies kitai šaliai įteikiamu dokumentu. Be to, Reglamento 25 str. 2 d. leidžia šalims sudaryti susitarimą dėl jurisdikcijos elektroninėmis priemonėmis; toks susitarimas prilyginamas rašytiniam susitarimui⁴⁸.

Antra, dėl teisingumo šalys gali susitarti jų tarpusavio nustatytą praktiką atitinkančia forma. Kaip dar *Segoura prieš Bonakdarian* byloje⁴⁹ konstatavo ESTT, tuo atveju, kai žodinis susitarimas yra besitęsiančių prekybos santykių dalis ir kai šalių sandorius bendrai reglamentuoja bendrosios sąlygos, turinčios jurisdikcijos sąlygą ir kurioms šalis yra pritarusi, vienašalis rašytinis pareiškimas gali būti laikomas susitarimu dėl teisingumo.

Convention: Coherences and Clashes [interaktyvus]. 2016[[žiūrėta 2017-09-13]. <https://papers.ssrn.com/sol3/Papers.cfm?abstract_id=2827711>.

46 ES Teisingumo Teismo 1985 m. liepos 11 d. sprendimas byloje *F. Berghoefer GmbH & Co. KG prieš ASA SA*, bylos Nr. 221/84, Rink. p. 2699.

47 Atkreiptinas dėmesys, jog ši byla ESTT buvo išspręsta prieš 2001 m. Reglamento papildymą, leidžiantį susitarimą dėl jurisdikcijos „paliudyti raštu“. Teismas, konstatuodamas, jog sutarimas buvo sudarytas raštu, nurodė, kad būtų nesąžininga, jog šalis, neišreiškusi jokių prieštaravimų, vėliau pradėtų prieštarauti žodinio susitarimo taikymui.

48 Naujoje praktikoje ESTT šią normą pritaikė *El Majdoub prieš CarsOnTheWeb* byloje C-322/14, kurioje klausimas kilo dėl internete „spustelėjimo“ būdu (angl. *click-wrapping*) sudarytos automobilio pirkimo – pardavimo sutarties patekimo į Reglamento 25 str. 2 d. [„Briuselis I“ 23 str. 2 d.]. Elektroninės pirkimo-pardavimo sutartys „spustelėjimo“ būdu sudaromos, kai interneto tinklalapis, kuriame išdėstytos bendrosios pardavimo sąlygos, automatiškai neatsidaro nei registruojantis, nei vykdant kiekvieną pirkimo sandorį. Priešingai, tam, kad būtų galima susipažinti su sąlygomis, reikia pasirinkti laukelį, kuriame nurodyta „spustelėkite čia, kad naujame lange būtų atidarytos bendrosios pristatymo ir apmokėjimo sąlygos“. Teismas konstatavo, jog sutarčių sudarymas internete spustelėjimo būdu patenka į „elektroninės priemonės“ sąvoką, jeigu galima prieš sudarant sutartį atsispausdinti ir išsaugoti bendrųjų sąlygų tekstą.

49 ES Teisingumo Teismo 1976 m. gruodžio 14 d. sprendimas byloje *Galleries Segoura SPRL prieš Rahim Bonakdarian*, bylos 25/76, Rink. p. 1851.

Tokia ESTT išvada praktikoje buvo pritaikyta *Tilly Russ prieš Nova* byloje, kurioje susitarimas dėl jurisdikcijos buvo įtvirtintas konosamente esančiose bendrosiose sąlygose. Konosamentas buvo pasirašytas tik vežėjo (bet ne siuntėjo). Siuntinio gavėjui Belgijoje pareiškus ieškinį, vežėjas nuo Belgijos teismo jurisdikcijos gynėsi tuo, kad tarp jo ir siuntėjo egzistavo ilgalaikė veikimo praktika pagal bendrąsias sąlygas, numatančias Vokietijos teismų jurisdikciją. ESTT konstatavo, kad vien tik jurisdikcijos sąlygos, įtvirtintos konosamento kitoje pusėje, nėra laikoma galiojančiu susitarimu dėl teisingumo, nes nėra kaip įrodyti šalių valios sudaryti susitarimą. Tačiau, jeigu tarp šalių egzistuoja „besitęsiantys verslo santykiai“ pagal tam tikras bendrąsias sąlygas, turinčias nuostatą dėl jurisdikcijos, tokia nuostata yra laikoma galiojančia net ir tada, kai ji nėra sudaryta ar patvirtinta raštu⁵⁰.

Be to, Teismas papildomai nurodė, kad galiojantis susitarimas dėl teisingumo, sudarytas tarp vežėjo ir siuntėjo, gali būti taikomas tretiesiems asmenis, kurie, gavę konosamentą, perima siuntėjo teises ir pareigas. Kitaip tariant, susitarimas dėl jurisdikcijos gali būti privalomas asmeniui, kuris apskritai nebuvo tokio susitarimo pirmine šalimi. Šiuo atveju esminis teisių ir pareigų perėmimo klausimas yra sprendžiamas pagal taikytiną nacionalinę teisę. Jeigu pagal nacionalinę teisę tretysis asmuo, perėmęs konosamentą, perima ir siuntėjo teises, jam savaime bus privalomas konosamente esantis susitarimas dėl teisingumo. Tačiau, jeigu pagal nacionalinę teisę tokiam asmeniui siuntėjo teisės ir pareigos nepereina, susitarimo dėl jurisdikcijos privalomumo klausimas yra sprendžiamas pagal Reglamento 25 str. 1 d. įtvirtintus reikalavimus, vertinant, ar tretysis asmuo tikrai pritarė susitarimui dėl teisingumo⁵¹.

Trečioji galimybė sudaryti susitarimą dėl jurisdikcijos tarptautinės prekybos arba komercinėje srityse yra įtvirtinta Reglamento 25 str. 1 d. c) p. ir yra siejama su papročiu atitinkančia forma⁵². Tam, kad susitarimui būtų taikoma minima nuostata, turi būti tenkinamos tam tikros sąlygos: pirma, papročiai turi būti tarptautinės prekybos arba komercijos, antra, susitarimo forma turi atitikti šiuos papročius, trečia, susitarimo šalys turi žinoti apie tokius papročius. Remiantis šia nuostata, tai, kad sutarties šalis jokiū būdu nereagavo į komercinį laišką, turintį nuostatą dėl teisingumo, ir pakartotinai be jokių prieštaravimų apmoka kitos šalies išrašytas sąskaitas, kuriose taip pat buvo panaši jurisdikcijos nuostata, lemia, kad tokia šalis laikoma sutikusia su

50 ES Teisingumo Teismo 1984 m. birželio 19 d. sprendimas byloje *Partenreederei ms. Tilly Russ ir Ernest Russ prieš NV Haven- & Vervoerbedrijf Nova ir NV Goeminne Hout*, bylos Nr. 71/83, Rink. p. 02417.

51 ES Teisingumo Teismo 2000 m. lapkričio 9 d. sprendimas byloje *Coreck Maritime GmbH prieš Handelsveem BV ir kt.*, bylos Nr. C-387/98, Rink. p. I-09337, paras. 22–27.

52 Susitarti dėl jurisdikcijos galima ir tarptautinės prekybos arba komercijos srityje sudaromas papročius atitinkančia forma, kuri atitinką praktiką, apie kurią šalys žino arba turėjo žinoti, ir kurią tokioje prekybos arba komercijos srityje plačiai žino ir kurios nuolat laikosi sutarčių, susijusių su atitinkama konkrečia prekybos arba komercijos sritimi, šalys.

sąlyga dėl teismingumo, su sąlyga, kad toks elgesys atitinka galiojančią ir tarptautinės prekybos ir komercijos srityje veikiančioms šalims žinomą tos srities praktiką⁵³.

ESTT praktika paremtos „Briuselis I-bis“ 25 str. 1 d. c) p. aiškinimo gairės pateiktos *Heidelberg Report*. Tam, kad šalys būtų laikomos tinkamai įforminusios susitarimą dėl jurisdikcijos: i) turi būti tarptautinės prekybos sutartis; ii) tarptautinės prekybos arba komercijos srityje, kurioje šalys veikia, turi būti tam tikra praktika⁵⁴; iii) praktikos egzistavimo klausimas negali būti sprendžiamas remiantis nacionaline teise; iv) tam, kad būtų pripažintas tarptautinės prekybos praktika, tam tikras elgesys turi būti bendras ir reguliarus tam tikroje srityje sudarant atitinkamas sutartis; v) turi būti šalių žinojimas apie praktiką arba prezumpcija, kad šalys apie praktiką žinojo; vi) tikras arba preziumuojamas žinojimas yra „kai šalis prieš tai siejo komerciniai arba prekybos santykiai – tarpusavyje arba su kitais asmenimis toje konkrečioje srityje, arba toje srityje atitinkamas elgesys yra pakankamai gerai žinomas, kadangi jis yra tiek bendras ir reguliarus sudarant atitinkamos rūšies sutartis, kad yra laikytinas konsoliduota praktika“; vii) sutarties priskyrimo tarptautinei prekybai ir komercijai, praktikos egzistavimo ir šalių žinojimo klausimus sprendžia nacionalinis teismas; viii) tai darydamas nacionalinis teismas „vis tiek turėtų nurodyti objektyvius įrodymus, kuriais remiantis priima sprendimus“⁵⁵.

1.2. Susitarimų dėl jurisdikcijos materialus galiojimas

Aptarta ESTT praktika puikiai iliustruoja, koks problematiškas yra susitarimų dėl jurisdikcijos galiojimo klausimas praktikoje net ir tada, kai susitarimų galiojimą (formalų) reglamentuoja unifikuotos taisyklės, eksplicitiškai įtvirtintos Reglamente. Susitarimų turinio galiojimo klausimas iki „Briuselis I-bis“ įsigaliojimo apskritai nebuvo reglamentuotas. Atsakymo į klausimą, kaip turėtų būti sprendžiamas materialaus susitarimų galiojimo klausimas, nepateikė ir ESTT praktika⁵⁶. Nesant bendrų

53 ES Teisingumo Teismo 1997 m. vasario 20 d. sprendimas byloje *Mainschiffahrts-Genossenschaft eG (MSG) prieš Les Gravières Rhénanes SARL*, bylos Nr. C-106/95, Rink. p. I-911.

54 Vien nuorodos į bendruosius tarptautinės prekybos ir komercijos principus nepakanka.

55 B HESS, T PFEIFFER AND P SCHLOSSER, 'Report on the Application of Regulation Brussels I in the Member States' (Study JLS/C4/2005/03) (C H Beck, Hart, Nomos, 2008) (*Heidelberg Report*), 161–162 p.

56 ES Teisingumo Teismas sprendime byloje *Elefanten Schuh GmbH prieš Pierre Jacqmain*, bylos Nr. 150/80, Rink. p. 1671 susitarimų dėl jurisdikcijos turinio galiojimo klausimas paliko atvirą. Tuo tarpu ES Teisingumo Teismo 1999 m. kovo 16 d. sprendimas byloje *Trasporti Castelletti Spedizioni Internazionali SpA prieš Hugo Trumpy SpA*, bylos Nr. C-159/97, Rink. p. I-01597, paras. 46-52, ES Teisingumo Teismo sprendime byloje *214/89 Powell Duffryn plc prieš Peterit*, bylos Nr. 214/89, Rink. p. I-1745, para. 14, nurodyta, kad materialus susitarimo galiojimas, nepaisant to, kad šio klausimo Reglamentas [Konvencija] nereglamentuoja, turi būti aiškinamas autonomiškai ir negali būti nustatomas pagal susitarimu nominuoto teismo nacionalinę teisę.

taisyklių susitarimų turinys buvo vertinamas pagal nacionalinę teisę (*lex fori* arba *lex causae*). Tai lemdavo, kad tas pats susitarimas dėl jurisdikcijos vienoje Valstybėje Narėje buvo laikomas galiojančiu, kitoje – jau ne⁵⁷. Akivaizdu, kad tokia situacija buvo priešinga susitarimų dėl jurisdikcijos tikslui – teisiniam tikrumui, kurio siekiamos šalys ir sudaro susitarimus.

Todėl „Briuselyje I-bis“ įtvirtinta naujovė – susitarimo turinio galiojimas yra nustatomas pagal susitarime nurodyto teismo Valstybės Narės teisę, įskaitant tos Valstybės Narės kolizines normas⁵⁸, yra sveikintinas žingsnis stiprinant susitarimų dėl jurisdikcijos institutą. Šalys, jau sudarydamos susitarimą ir nominuodamos teismą, žino, kokios valstybės konkreti nacionalinė teisė (įskaitant kolizines normas) bus taikoma ir kokie yra susitarimo turinio galiojimo reikalavimai pagal tą konkrečią teisę. Taip sumažinamos *forum shopping* galimybės, kai susitarimo šalys gali pasirinkti teikti ieškinį būtent tam teismui, pagal kurio taikomą nacionalinę teisę susitarimas dėl jurisdikcijos būtų pripažintas negaliojančiu. Be to, manytina, kad aptariamas pakeitimas prisidės ir prie laiko ir teismo išlaidų sąnaudų sumažinimo, didžiąja dalimi atsirandančių dėl būtinybės aiškintis svetimos teisinės sistemos normas⁵⁹.

Galiausiai, aptariama nauja taisyklė iliustruoja susitarimų nepriklausomumą nuo pačios sutarties ir joje įtvirtintų sąlygų,⁶⁰ nes nepaisant ginčo santykiams taikytinos teisės, susitarimų turinio galiojimo klausimas visada bus sprendžiamas pagal konkrečiame susitarime numatyto teismo Valstybės Narės teisę.

1.3. Sutikimas su jurisdikcija

Sutikimą su Valstybės Narės teismo jurisdikcija (angl. *submission to jurisdiction*) asmuo gali išreikšti ne tik sudarydamas susitarimą, numatytą Reglamento 25 str., bet ir atvykdamas į teismą (angl. *enter an appearance*)⁶¹. Kitaip tariant, pagal „Briuselis I-bis“ jurisdikciją turės ir teismas, kurio jurisdikcijai, ieškovui pareiškus ieškinį, atsakovas pritaria⁶².

57 Komisijos ataskaita Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos Ekonomikos ir Socialinių Reikalų Komitetui dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismų sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo taikymo COM(2009) 174 galutinis.

58 „Briuselis I-bis“ 25 str. 1 d., preambulės 20 d.

59 STEINLE, J., VASILIADES, E. The Enforcement of Jurisdiction Agreements Under the Brussels I Regulation: Reconsidering the Principle of Party Autonomy. *Journal of Private International Law*, 2010, 587 p.

60 „Briuselis I-bis“ 25 str. 5 d.

61 „Briuselis I-bis“ 26 str. 1 d.

ES Teisingumo Teismo 2010 m. gegužės 20 sprendimas byloje *Ceská - Vienna Insurance Group prieš Michal Bilas*, bylos Nr. C-111/09, Rink. p. I-04545, para. 33.

62 Šios taisyklės taikymas nėra absoliutus: „Briuselis I-bis“ 26 str. 1 d. numatyta, kad taisyklė netaikytina, kai kitas teismas turi išimtinę jurisdikcija, 26 str. 2 d.

Atsakymą, kada asmuo bus laikomas atvykusiu į teismą, t. y. pritarusiu teismo, kuriame ieškovas pareiškė ieškinį, jurisdikcijai, galima rasti ESTT praktikoje. Aki-vaizdu, kad terminas „atvykimas į teismą“ nesuponuoja reikalavimo atsakovui išimtinai fiziškai atvykti į teismą ir taip pripažinti, kad ginčas yra teisingas ieškovo pasirinktam teismui. „Atvykimas į teismą“ vyksta neprieštaraujant teismo jurisdikcijai – atsakovui neatvykstant į teismą siekiant užginčyti jurisdikciją.

ESTT yra konstatavęs, kad atsakovas, nesutikdamas su teismo jurisdikcija, turi ją ginčyti ne vėliau kaip iki pozicijos dėl bylos esmės pateikimo⁶³. Asmuo, kartu su prieštaravimu dėl teismo jurisdikcijos teikdamas ir atsiliepimą į ieškinį, nebus laikomas sutikusiu su ginčo teisingumu priskyrimu⁶⁴. Teisė tuo pačiu metu prieštarauti teismo jurisdikcijai ir pareikšti poziciją dėl ginčo esmės siekiama užkirsti kelią tokioms situacijoms, kai ieškovas, tik nesėkmingai prieštaravęs ginčo teisingumui, vėliau pagal nacionalinės civilinio proceso normas nebeturi galimybės pasisakyti dėl bylos esmės⁶⁵. O jei po informavimo apie ieškinį asmuo pateikia tik atsiliepimą dėl bylos esmės, jis bus laikomas sutikusiu su teismo jurisdikcija⁶⁶.

1.4. Susitarimai dėl jurisdikcijos ir *lis pendens* taisyklė

Jurisdikcijos taisyklėmis, įtvirtintomis „Bruselis I-bis“, kaip ir kitomis ES tarptautinės privatinės teisės normomis, yra siekiama garantuoti efektyvų ir nuspėjamą teisės taikymą⁶⁷. Siekiant užtikrinti teisinį tikrumą ir užkirsti kelią paraleliam bylinėjimuisi bei nesuderinamiems sprendimams⁶⁸, Reglamento 29 str. įtvirtinta *lis pendens* taisyklė.

Taikant šią taisyklę, situacija, kai skirtingų valstybių narių teismuose pradeda-
mas procesas bylose tarp tų pačių šalių⁶⁹ dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu⁷⁰,

63 ES Teisingumo Teismo 1981 m. birželio 24 d. sprendimas byloje *Elefanten Schuh GmbH prieš Pierre Jacqmain*, bylos Nr. 150/80, Rink. p. 01671, para. 14.

64 ES Teisingumo Teismo 1982 m. kovo 31 d. sprendimas byloje *C.H.W. prieš G.J.H.*, bylos Nr. 25/81, Rink. p. 01189.

65 ES Teisingumo Teismo 1981 m. spalio 22 d. sprendimas byloje *Établissements Rohr Société anonyme prieš Dina Ossberger*, bylos Nr. 27/81, Rink. p. 02431.

66 ES Teisingumo Teismo 2010 m. gegužės 20 d. sprendimas byloje *Ceská -Vienna Insurance Group prieš Michal Bilas*, bylos Nr. C-111/09, Rink. p. I-04545.

67 BRAND, A. R. Implementing the 2005 Hague Convention: The EU Magnet and the US Centrifuge [interaktyvus]. 13 p. [žiūrėta 2017-09-13]. < http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2288708>.

68 BRIZA, P. Choice-of-Court Agreements: Could Hague Choice-of-Court Agreements Convention and the Reform of the Brussels I Regulation be the way out of the Grasser-Owusu Disillusion? *Journal of Private International Law*, 2009, 5, 538 p.

69 Pagal ESTT formuojamą praktiką „tomis pačiomis šalimis“ laikomi ir skirtingi subjektai, turintys identiškus interesus (ES Teisingumo Teismo 1998 m. gegužės 19 d. sprendimas byloje *Drouot Assurances Sa prieš Cons. Metallurgical Industries*, bylos Nr. C-351/96, Rink. p. I-03075).

70 Pagal ESTT formuojamą praktiką „tas pats ieškinio pagrindas“ apima teisinį pagrindą ir

sprendžia vertinant vienintelį kriterijų – proceso pradėjimo teisme laiką. Bet kuris teismas, į kurį kreiptasi ne pirmiausia, savo iniciatyva privalo sustabdyti bylos nagrinėjimą, kol bus nustatyta teismo, į kurį kreiptasi pirmiausia, jurisdikcija⁷¹. Kitaip nei bendrosios teisės tradicijos šalyse pripažįstamos *forum non conveniens* doktrinos⁷², pirminis *lis pendens* taikymo tikslas yra ne labiausiai atitikti individualius bylos šalies interesus, bet, priešingai, užtikrinti viešąjį tikslą – užkirsti kelią galimiems konfliktams tarp kelių teismų⁷³ bei užtikrinti teisinį tikrumą⁷⁴. Teisinio tikrumo, kaip jau minėta, siekiama ir susitarimais dėl jurisdikcijos. Tačiau pagal „Briuselis I“ reglamentavimą to paties tikslo siekiančių institutų sąveika praktikoje pasirodė problematiška.

Iki „Briuselis I-bis“ įsigaliojimo, *lis pendens* taikymas ESTT praktikoje buvo su-
laukęs nevienareikšmio vertinimo.

Grasser byloje ESTT pasisakė dėl „Briuselis I“ 23 str., reglamentuojančio susitarimus dėl jurisdikcijos, ir 27 str., įtvirtinančio *lis pendens* taisyklę, santykio. Byloje ginčas buvo kilęs tarp Austrijos gamintojo ir tiekėjo *Grasser* ir Italijoje įsikūrusio distributoriaus, kurie buvo susitarę dėl išimtinės Austrijos teismų jurisdikcijos. Kilus ginčui, distributorius pirmasis kreipėsi į Italijos teismus prašydamas pripažinti sutartį nutraukta *ispo jure* ir patvirtinti, kad nebuvo sutarties nevykdymo iš jo pusės. *Grasser* kreipėsi į Austrijos teismus ir pradėjo antrąjį teisminį procesą, reikalaudamas mokėjimų pagal sutartį. ESTT nurodė, kad pagal *lis pendens* taisyklę antrasis teismas privalo sustabdyti ginčo sprendimą tol, kol pirmasis teismas neišspręs savo jurisdikcijos klausimo. ESTT konstatavo, kad „Briuselis“ režimas yra pagrįstas valstybių narių pasitikėjimu viena kitos teisine sistema ir teisminėmis institucijomis. Būtent šis abipusis pasitikėjimas lėmė privalomos jurisdikcijos sistemos, kurią teismai privalo gerbti, sukūrimą. Nuo *lis pendens* taisyklės nebuvo galima nukrypti, negalima ir egzistuojant susitarimui dėl jurisdikcijos, taip pat net ir tuo atveju, jei Valstybės

ieškinio dalyką (kaip ir nurodyta „Briuselis I-bis“). Ieškinio dėl mokėjimo pagal sutartį ir ieškinio dėl sutarties pripažinimo negaliojančia esmė yra tas pats klausimas – ar sutartis yra įpareigojanti? (ES Teisingumo Teismo 1987 m. gruodžio 8 d. sprendimas byloje *Gubisch prieš Palumbo*, bylos Nr. 144/86, Rink. p. 4861).

71 „Briuselis I-bis“ 29 str. 1 d.

72 *Forum non conveniens* doktrina susiformavo XIX a. Škotijoje ir yra plačiai taikoma bendrosios teisės tradicijos šalyse. Teisingumo konfliktas pagal šią doktriną sprendžiamas atsižvelgiant ne į teismo proceso pradžios momentą, o į tai, kuris teismas yra tinkamiausias spręsti bylą. Anglijoje aktuali *forum non conveniens* doktrinos aiškinimo praktika buvo suformuota *Spiliada Maritime Corporation prieš Cansulex* byloje (House of Lords, [1987] AC 460; [1986] 3 WLR 972; [1986] 3 All ER 843): pirma, atsakovas turi įrodyti, kad yra kitas tinkamesnis teismas; antra, ieškovas turi įrodyti, kad egzistuoja išimtinės aplinkybės, dėl kurių bylą reikia nagrinėti Anglijoje.

73 HARTLEY, C. T. *International Commercial Litigation. Text, Cases and Materials on Private International Law*. Cambridge University Press, 2012, 241 p.

74 COOK, P. J. *Pragmatism in the European Union: Recasting the Brussels I Regulation to Ensure the effectiveness of Exclusive Choice-of-Court Agreements* [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-09-13]. <https://www.abdn.ac.uk/law/documents/Pragmatism_in_the_European_Union.pdf>.

Narės teisme, į kurį kreiptasi pirmiausiai, proceso trukmė yra pernelyg ilga⁷⁵. Šiame kontekste aktualu ir tai, kad ESTT yra nurodęs, jog bendrosios teisės sistemoje pripažįstamos *anti-suit injunctions*⁷⁶, kurios galėtų būti naudojamos kaip priemonė, uždraudžianti šaliai bylinėtis ne susitarime numatytame teisme, yra nesuderinamos su abipusiu pasitikėjimu tarp valstybių narių⁷⁷.

Taigi į *lis pendens* taisyklę buvo žiūrima itin griežtai – pirmenybė vienareikšmiškai teikiama teismui, į kurį kreiptasi pirmiausia, nepaisant egzistuojančio šalių susitarimo dėl kito teismo jurisdikcijos⁷⁸. Tai, kad jurisdikcijos klausimo išsprendimas ne susitarime numatytame teisme, tęsiasi pernelyg ilgai, nesudaro pagrindo netaikyti *lis pendens*⁷⁹. Toks griežtas *lis pendens* taikymas pasireiškė bylinėjimosi praktika, pagal kurią nesąžininga šalis skubėdavo kreiptis į netinkamą ir ilgai bylas sprendžiantį teismą tam, kad užkirstų kelią bylos nagrinėjimui tinkamame teisme. Nesąžininga šalis ne tik užvilkindavo procesą susitarimu nominuotame teisme, tačiau taip pat pa-

75 ES Teisingumo Teismo 2003 m. gruodžio 9 d. sprendimas byloje *Erich Gasser GmbH prieš MISAT Srl.*, byla C-116/02. Rink. p. I-14693, paras. 72-73.

76 Pagal Anglijos teisę „*anti-suit injunction*“ yra Anglijos teismo nutartimi nustatytas įpareigojimas šaliai, kuriai Anglijos teismų jurisdikcija taikoma *in personam*, neteikti ir nebepalaikyti tam tikrų reikalavimų, jų atsisakyti arba imtis veiksmų, būtinų užbaigti arba sustabdyti užsienio valstybės teisme arba užsienio valstybės arbitraže vykstančią procedūrą. „*Anti-suit injunction*“ nenukreiptas prieš užsienio teismą ir skirtas tik šaliai, prieš kurią pradėtas procesas Anglijos teisme. Šaliai, kuriai skirtas „*anti-suit injunction*“ ir kuri jo nepaiso, gali būti pritaikyta atsakomybė už teismo negerbimą („*contempt of court*“), atitinkamai skirtos baudžiamosios sankcijos ir Jungtinėje Karalystėje esančio turto areštas. Be abejojimo, yra galimybė, kad „*anti-suit injunction*“ neturės jokio poveikio, jei šalis, kuriai ji skiriama, nebus Jungtinėje Karalystėje arba neturės joje turto, tačiau bet koks sprendimas, priimtas pažeidus „*anti-suit injunction*“, nebus nei pripažįstamas, nei leidžiamas vykdyti Jungtinėje Karalystėje (Generalinio advokato Wathelet 2014 m. gruodžio 4 d. išvada byloje *Gazprom*, bylos Nr. C-536/13, ECLI:EU:C:2014:2414.).

77 ES Teisingumo Teismo sprendimas 2004 m. balandžio 27 d. sprendimas byloje *Gregory Paul Turner prieš Felix Fareed Ismail Grovit, Harada Ltd ir Changepoint SA*, bylos Nr. C-159/02, Rink. p. I-03565.

78 Be to, *lis pendens* taisyklė draudžia bet kuriam kitam teismui, nei tam, kuriame procesas pradėtas pirmiausia, spręsti pirmojo teismo jurisdikcijos turėjimo klausimą. ESTT konstatavo, kad teismas, į kurį kreiptasi ne pirmiausia, niekada nebūna geresnėje pozicijoje išspręsti šį klausimą: teismas, į kurį kreiptasi pirmiausia, savo jurisdikcijos klausimą spręš taikydamas Reglamento nuostatas, kurios yra privalomos visiems valstybių narių teismams ir privalo būti interpretuojamos arba taikomos vienodai; arba savo nacionalinę teisę, kurią būtent jis yra geresnėje pozicijoje aiškinti ir taikyti (ES Teisingumo Teismo 1991 m. birželio 27 d. sprendimas byloje *Overseas Union Insurance Ltd ir Deutsche Ruck Uk Reinsurance Ltd ir Pine Top Insurance Company Ltd prieš New Hampshire Insurance Company*, bylos Nr. C-351/89, Rink. p. I-3317, para. 23.

79 ES Teisingumo Teismo 2003 m. gruodžio 9 d. sprendimas byloje *Erich Gasser GmbH prieš MISAT Srl.*, byla C-116/02. Rink. p. I-14693, paras. 72-73.

reikalaujavo kitos šalies laiko ir išlaidų kaštų⁸⁰. Tokia praktika yra žinoma „*Italian torpedo*“ terminu⁸¹.

Akivaizdu, kad „*Italian torpedo*“ žymiai sumenkino susitarimų dėl teisingumo efektyvumą. Dėl nesąžiningų šalių susitarimų dėl teisingumo netekdavo galios, paralelus bylinėjimasis sukeldavo nereikalingas išlaidas ir pareikalavo laiko, sukeldavo teisinį netikrumą⁸². Teismas, kuriame pirmajame pareiškiamas ieškinys, galėdavo pripažinti susitarimą dėl jurisdikcijos negaliojančiu (ypač turint omenyje, kad „Briuselis I“ nereglementavo susitarimų dėl jurisdikcijos turinio galiojimo klausimo), kai susitarimu nominuotas teismas būtų tokį susitarimą pripažinęs galiojančiu. Be to, ne susitarimu nominuotas teismas galėjo nuspręsti, kad ginčo dalykas nepatenka į susitarimo dėl jurisdikcijos apimtį⁸³. Nenuostabu, kad vykstant Reglamento keitimo procesui Europos Komisija savo dokumentuose akcentavo šią problemą ir būtinybę ją spręsti⁸⁴.

Siekiant apriboti nesąžiningų šalių veiksmus ir sustiprinti teisinį tikrumą turinčius garantuoti susitarimus dėl jurisdikcijos, pradėjus „Briuselis I“ keitimo procedūrą, buvo nuspręsta ne tik išspręsti susitarimų turinio galiojimo klausimą, bet ir padaryti išimtį *lis pendens* taisyklės taikymui⁸⁵.

„Briuselis I-bis“ 31 str. 2 d. numato, kad, kai kreipiamasi į Valstybės Narės teismą, kuriam pagal susitarimą yra suteikta išimtinė jurisdikcija⁸⁶, bet kuris kitos Valstybės Narės teismas sustabdo bylos nagrinėjimą tol, kol teismas, į kurį kreiptasi remiantis susitarimu, paskelbia, kad jis neturi jurisdikcijos pagal susitarimą. Vadinasi, nepaisant to, kad į susitarime nurodytą teismą kreiptasi ne pirmiausiai, būtent

80 HARTLEY, T. The European Union and the Systematic Dismantling of the Common Law of Conflict of Laws. *54 Int'l & Comp LQ* 813, 816-817 p.

81 *Transporti Castelletti v. Hugo Trumpy* (bylos Nr. C-159/97) byloje prirėikė dešimt metų, kad Italijos teismas nuspręstų, jog neturi jurisdikcijos nagrinėti bylą.

82 Komisijos ataskaita Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos Ekonomikos ir Socialinių Reikalų Komitetui dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismų sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo taikymo COM(2009) 174 galutinis.

83 Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „Poveikio vertinimo ataskaita“. SEK (2010) 1547 galutinis.

84 Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „Poveikio vertinimo ataskaita“. SEK (2010) 1547 galutinis, Komisijos ataskaita Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos Ekonomikos ir Socialinių Reikalų Komitetui dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismų sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo taikymo COM(2009) 174 galutinis.

85 ALAVI H., KHAMICCHONAK T. A step forward in the harmonization of European jurisdiction: regulation Brussels I Recast. *Baltic Journal of Law & Politics*, 2015, 159-181 p.; BERGSON I. The Death of the Torpedo Action? The Practical Operation of the Recast's Reforms to Enhance the Protection for Exclusive Jurisdiction Agreements within the European Union. *Journal of Private International Law*, 2015, 22 p.

86 Kaip minėta, preziumuojama, kad susitarimu šalys sulygsta dėl išimtinės jurisdikcijos („Briuselis I-bis“ 25 str. 1 d.).

šiam teismui yra suteikiama teisė spręsti jurisdikcijos klausimą. Jei susitarime nurodytas teismas nusprendžia, kad ginčas jam neteismingas, jurisdikciją gali priiimti susitarime nenurodytas teismas. O jei susitarimu nominuotas teismas nustato savo jurisdikciją pagal susitarimą, bet kuris kitos Valstybės Narės teismas atsisako savo jurisdikcijos pagal susitarimą.⁸⁷

Nauja Reglamento nuostata prisidės prie susitarimų dėl jurisdikcijos stiprinimo ir taip garantuos, kad susitarimo bus laikomasi net ir tuo atveju, kai nesąžininga šalis kreipsis į kitą, susitarimu nenominuotą, teismą. Iš kitos pusės, pasigirsta nuomonių dėl galimos atvirkštinės situacijos – galimi apsimestiniai susitarimai dėl jurisdikcijos, kuriais prisidengę nesąžiningos pradės bylinėtis tariamai susitarimu nominuotame teisme, siekdamos ginčo sprendimo jurisdikciją iš tikrųjų turinčiuose teismuose⁸⁸. Yra manančių, kad naujas reglamentavimas tik sustiprins „*Italian torpedo*“ ieškinius⁸⁹, tačiau tokia grėsmė nėra laikoma ypač rimta⁹⁰, todėl išimtis iš *lis pendens* taisyklės yra laikytina itin sveikintinu žingsniu stiprinant susitarimų dėl jurisdikcijos efektyvumą.

Išvados

1. „Briuselis I-bis“ reglamentas – pagrindinis ES jurisdikcijos nustatymo, teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo civilinėse ir komercinėse bylose reglamentavimo instrumentas, gerbdamas šalių autonomijos principą, suteikia teisę susitarti dėl ginčo teismingumo. Suteikta teisė nėra neribota – tam, kad susitarimas dėl teismingumo galiotų, jis turi atitikti tam tikrus reikalavimus, įtvirtintus Reglamente ir aiškinamus ESTT praktikoje.

87 „Briuselis I-bis“ 31 str. 3 d.

88 Generalinio advokato Léger 2003 m. rugsėjo 9 d. išvada byloje *Erich Gasser GmbH prieš MISAT Srl*, bylos Nr. C-116/02, 74 para.; COOK, P. J. Pragmatism in the European Union: Recasting the Brussels I Regulation to Ensure the effectiveness of Exclusive Choice-of-Court Agreements [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-09-13]. <https://www.abdn.ac.uk/law/documents/Pragmatism_in_the_European_Union.pdf>.

89 HORN, F. Review of the Commission Proposal for Recast of the Brussels I Regulation [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-09-13]. <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2011/453202/IPOL-JURI_NT\(2011\)453202_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2011/453202/IPOL-JURI_NT(2011)453202_EN.pdf)>.

90 COOK, P. J. Pragmatism in the European Union: Recasting the Brussels I Regulation to Ensure the effectiveness of Exclusive Choice-of-Court Agreements [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-09-13]. <https://www.abdn.ac.uk/law/documents/Pragmatism_in_the_European_Union.pdf>. Be to, manytina, kad ją dar labiau apriboti galėtų piniginės sankcijos šalims, siekiančioms neteisėtai pasinaudoti tariamu susitarimu dėl jurisdikcijos (DICKINSON, A. Surveying the Proposed Brussels I bis Regulation. *Yearbook of International Law*, 2010, 12, 285 p.; COOK, P. J. Pragmatism in the European Union: Recasting the Brussels I Regulation to Ensure the effectiveness of Exclusive Choice-of-Court Agreements [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-09-13]. <https://www.abdn.ac.uk/law/documents/Pragmatism_in_the_European_Union.pdf>.

2. Susitarimu šalys turi susitarti būtinai dėl iš konkrečių santykių (pvz., iš sutarties) kylančių ginčų jurisdikcijos priskyrimo tik ES valstybių narių teisams. Šalims susitarus dėl iš neapibrėžtų santykių kylančių ginčų teisingumo, susitarimas negalios. Reikalavimas, kad bent viena iš susitarimo šalių būtų iš Valstybės Narės, panaikintas, todėl subjektų buveinė (nuolatinė gyvenamoji vieta), kaip ir ginčo ryšys su konkrečia Valstybe Nare, reikšmės susitarimo galiojimui neturi.
3. Susitarimas turi galioti formos atžvilgiu. Šalys turi tris Reglamente įtvirtintas alternatyvias galimybes įforminti susitarimą. Nuo Reglamentu keliamų formos reikalavimų nukrypti negalima – formos nesilaikymas lems tai, jog susitarimas negalios. Susitarimą sudaryti arba jį paliudyti galima raštu. Esminis reikalavimas, sprendžiant, ar toks susitarimas galioja, yra šalių valios sudaryti susitarimą galimybės buvimas ir galimybė tokią šalių valią nustatyti. Dėl šios priežasties net žodžiu sudarytas susitarimas, patvirtintas vienos šalies kitai įteiktu dokumentu, yra laikytinas tinkamai įformintu susitarimu dėl jurisdikcijos. Susitarimą taip pat galima sudaryti šalių tarpusavio nustatytą praktiką atitinkančia forma, tokiu būdu netaikant griežto reikalavimo, kad šalių valia būtų išreikšta arba patvirtinta raštu. Galiausiai, susitarti dėl jurisdikcijos galima ir tarptautinės prekybos arba komercijos papročius atitinkančia forma, tačiau tokie susitarimai galimi tik tarptautinės prekybos arba komercijos srityje.
4. Susitarimas turi galioti turinio atžvilgiu. Iki „Briuselis I-bis“ įsigaliojimo nereglamentuotas ir žymių problemų kėlęs turinio galiojimo klausimas yra išspręstas – ar susitarimas galioja nustatoma pagal Valstybės Narės, kurioje yra nominuotas teismas, teisę, įskaitant kolizines normas. Vadinas, šalys, tardamosi dėl jurisdikcijos, iš anksto žino, kokios valstybės teisė reglamentuos materialinį galiojimą. Todėl turi galimybę pasidomėti, kokie reikalavimai turinio galiojimui keliami teismo buvimo vietos Valstybėje Narėje, tokiu būdu užkertant kelią galimybei, kad susitarimas bus pripažintas negaliojančiu.
5. Šalys, susitardamos dėl jurisdikcijos pagal „Briuselis I-bis“ reglamentą, gali būti tikros, kad susitarimo šaliai nusprendus elgtis nesąžiningai ir, siekiant apeiti susitarimu nominuoto teismo jurisdikciją, pirmai kreipusis į jurisdikcijos neturintį teismą, t. y. elgiantis pagal „*Italian torpedo*“ praktiką, pirmenybė spręsti ginčo teisingumo klausimą bus suteikiama būtent susitarimu nominuotam teismui. Nauju Reglamentu įvesta išimtis iš „*lis pendens*“ taisyklės žymiai sustiprins jurisdikcijos prorogacijos institutą. Šalys, sudarę straipsnyje analizuotus reikalavimus atitinkantį ir, todėl, galiojantį susitarimą, galės būti tikros, kad kilę ginčai priklausys būtent jų (dėl įvairių priežasčių pageidaujamo) nominuoto teismo jurisdikcijai. Kitaip tariant, dėl jurisdikcijos susitarusioms šalims nuo pat susitarimo sudarymo bus garantuojamas teisinis tikrumas ir aiškumas, o, kilus ginčui, bus užtikrinti mažesni su bylinėjimusi susiję laiko ir pinigų kaštai.

JURISDICTION PROROGATION UNDER THE BRUSSELS I RECAST: ENSURING THE VALIDITY AND EFFECTIVENESS OF CHOICE-OF-COURT AGREEMENTS

Agnė Kisieliauskaitė

“Ellex Valiūnas ir partneriai” legal firm, Lithuania

Summary. *Despite the impressive popularity of choice-of-court agreements under the Brussels regime, statistics provided by the European Commission revealed that nearly 10 per cent of all concluded jurisdiction agreements are breached by parties once a dispute arises. Such flawed practice and the obvious lack of a binding nature were among the reasons behind the need to recast the Brussels I regulation.*

*This article focuses on the current regulation and attempts to answer the question “what makes a jurisdiction agreement valid and binding?”. The regulation’s provisions on such agreements are of a general nature, so the formal requirements for valid jurisdiction agreements are analysed in the context of the case law of the CJEU. In addition, taking into account that the validity of such agreements does not presuppose their effectiveness, the article investigates the new provisions aimed at ensuring the effectiveness of choice-of-court agreements. The regulation now provides a uniform rule on the substantive validity of jurisdiction agreements, allowing the parties involved to identify applicable law even before consenting to confer jurisdiction to a particular court. Furthermore, the recast now limits the application of a rigorous *lis pendens* rule and prioritises the principle of party autonomy over the “first seized court” rule.*

Keywords: *Brussels I Recast, choice-of-court agreements, jurisdiction agreements, lis pendens, CJEU, formal validity, substantive validity.*

Agnė Kisieliauskaitė, LLM, advokatų kontoros „Ellex Valiūnas ir partneriai“ teisininkė. Mokslinių tyrimų kryptys: Europos Sąjungos teisė, Europos Sąjungos tarptautinė privatinė teisė.

Agnė Kisieliauskaitė, LLM, associate at “Ellex Valiūnas ir partneriai”. Research interests: European Union law, European Union private international law.